

Прошле недеље писао сам о стратешком изазову са којим се Иран суочава у свом настојању да обликује сферу интереса која би се протезала од западног Авганистана до Бејрута на источној обали Медитерана. Такође, истакао сам ограничене опције које стоје пред Сједињеним Државама и осталим западним силама у контрирању Ирану.

Једна од опција су напори на блокирању иранског утицаја у Сирији. Друга је разматрање стратегије преговора са Ираном. У протеклих неколико дана имали смо прилике да видимо назнаке обе опције.

Успеси побуњеника у Сирији

Град Забадани на југозападу Сирије наводно је пао у руке антирежимских снага. Иако град нема велику тактичку вредност за побуњенике и снаге лојалне режиму га могу повратити, сам чин може имати стварни значај. Све до овог тренутка, независно од медијске пажње, отпор режиму председника Башара ал-Асада није се показао нарочито успешно. Сасвим сигурно побуњеници нису у стању да освоје и задрже територију, што је од пресудног значаја за сваку побуну.

Да су побуњеници заузели Забадани прокламовано је уз много помпе, иако чак није јасно до које мере се град налази под њиховом контролом а још мање је да ли ће они бити у стању да га задрже насупрот сиријским војним акцијама. Чини се да је мали део Сирије под контролом побуњеника али што дуже буду држали ту територију, ал-Асадов режим ће изгледати слабији и постаће већа могућност да противници режима створе привремену Владу на сиријском тлу око које ће се окупити.

О могућности америчко-иранског споразума

Пише: Џорџ Фридман
среда, 25 јануар 2012 21:29

Забадани такође пружа могућност спољном фактору да се заузме војно за нешто уколико то изабере. Интервенција у грађанском рату на страни слабих и разједињених побуњеника је једна ствар. Напад на сиријске тенкове који се крећу да поврате град је нешто сасвим друго. Нема назнака да се тако нешто разматра, али по први пут постоји потенцијална војна мета која би послужила спољним силама да поступи у корист побуњеника. Постојање саме такве могућности може променити динамику догађаја у Сирији. Када узмемо у обзир околности везане за захтеве Арапске лиге за успостављањем прелазне Владе, јавља се могућност притиска који би имао смисла.

Из иранске перспективе, ово ствара ризик да ће сфера утицаја коју Техеран настоји да оствари бити блокирана падом Асадовоог режима. Ово неће представљати фундаментални изазов за Иран, све док његов утицај у Ираку остане нетакнут, али може представљати потенцијални камен спотицања у иранским амбицијама. То може отворити врата калкулацијама у Техерану као и о границама иранског утицаја и претњи по њихову националну безбедност. Ово не смем да занемарим: догађаји у Сирији нису дошли тако далеко, и тешко је да је Иран сатеран у ћошак. Ипак, то може подсетити Техеран да ствари могу кренути онако како то Иран није планирао.

Могућност преговора

У овом контексту јавила се могућност за преговоре. Иранци тврде да писмо које је упућено иранском врховном лидеру ајатолаху ал-Хамнеиу од стране администрације Сједињених Држава и које одређује иранску претњу у вези мореуза Хормуз као црвену линију, садржи други параграф у коме се нуде директни преговори са Ираном. Након оклевања САД су оповргле понуду за преговоре, али нису оповргле да су послале поруку иранском руководству. Иранци су затим тврдили да је таква понуда Техерану понуђена вербално а не у писму. Вашингтон поново није био категоричан у свом порицању. У петак секретарка Сједињених Држава Хилари Клинтон је истакла приликом сусрета са немачким министром иностраних послова: „ми не тражимо сукоб. Снажно верујемо у то да народ Ирана заслужује бољу будућност. Они могу имати такву будућност, земља може бити реинтегрисана у глобалну заједницу...када се њихова Влада дефинитивно одрекне тежње ка нуклеарном наоружању”.

Из нашег угла ово је критична идеја. Као што смо говорили већ неколико година, не видимо Иран као земљу која је близу тога да постане нуклеарна сила. Они су можда близу томе да тестирају сирови нуклеарни уређај под контролисаним условима (а ни ово не знамо са сигурношћу), али развој нуклеарног оружја које би могло да се лансира представља велике изазове за Иран.

О могућности америчко-иранског споразума

Пише: Џорџ Фридман
среда, 25 јануар 2012 21:29

Шта више, док Иранци испољавају аспирацију за одвраћањем путем активног развоја нуклеарног програма, не верујемо да сматрају да је нуклеарно оружје корисно са војног аспекта. Неколико таквих оружја би могло да опустоши Израел, али би Иран био уништен у одмазди. Док се Иранци држе агресивне реторике, историјски они су се понашали опрезно. За Иран, нуклеарно оружје је много вредније као повод за претњу и као средство за улог него нешто што би могло бити заиста употребљено. Заиста, идеална ситуација је у ствари не поседовати оружје и на тај начин не присиљавати никога да делује против тебе, већ се понашати једино тако да одређена земља буде схваћена озбиљно. Иранци су сигурно постигли то.

Важно питање стога гласи: шта ће Сједињене Државе понудити уколико Иран учини разумне уступке око свог нуклеарног програма, и шта ће Иран желети за узврат? Другим речима, на страну нуклеарно питање ове једначине, шта је Хилари Клинтон мислила када је рекла да Иран може бити реинтегрисан у међународну заједницу, и шта ће Иран заиста желети?

Присетимо се да питање нуклеарног оружја никада није било централно. Уместо њега проблем је био развој иранске сфере утицаја који је уследио након повлачења Сједињених Држава из Ирака и притиска који Иран може применити на државе произвођаче нафте на Арабијском полуострву. Иран је дуго осећао да је његова природна улога као водеће нације у Персијском заливу задуго била умањивана, најпре од стране Отоманског царства, затим од Британаца а сада од Американаца и они желе да створе оно што сматрају природним стањем ствари.

Сједињене Државе и њихови савезници не желе да Иран дође у посед нуклеарног оружја. Али и више од тога, они не желе да виде Иран као доминантну конвенционалну силу у региону која ће бити у стању да изврши утицај који би подрио Саудијце. Са или без нуклеарног оружја Сједињене Државе морају да спутају Иран како би заштитиле своје саудијске савезнике. Али проблем је да Иран још увек није заустављен у Сирији, али чак и ако то буде био случај, он неће бити стопиран у Ираку. Иран се проширио из свог обруча на одлучан начин и могућност да изврши притисак на арапске земље је суштинска.

Претпоставимо за тренутак да је Иран вољан да се одрекне свог нуклеарног програма. Шта ће САД понудити заузврат? Очигледно, Клинтонова би желела да понуди укидање санкција. Али санкције против Ирана једноставно нису толико јаке када Руси и Кинези не

О могућности америчко-иранског споразума

Пише: Џорџ Фридман
среда, 25 јануар 2012 21:29

желе да сарађују тако да су Сједињене Државе присиљене да допусте Јапанцима и осталима да не узму учешће у њиховом пуном спровођењу. Али ово питање задире дубље.

Историјска прилика за Иран

Ово представља историјску прилику за Иран. То је први пут да нека спољна сила није у директној позицији да војнички или политички блокира Иран. Без обзира на последице санкција, трговина са њима како би се оне подигле не би била рационална. Претња од иранског утицаја представља проблем, и Иран неће трговати тим утицајем ради укидања санкција. Уколико прихватимо да нуклеарно питање више није на дневном реду, шта су заправо Сједињене Државе спремне да понуде?

Сједињене Државе су обезбедиле приступ нафти из Персијског залива - не само за себе већ за читав индустријски свет - још од Другог светског рата. Стога оне не желе да се суоче са могућношћу да се тај приступ онемогући из било ког разлога, као оног који се догодио 1973. Наравно, како Иран шири свој утицај, могућност конфликта се увећава заједно са могућношћу да Сједињене Државе интервенишу како би заштитиле своје савезнике у Арабији од субверзија иза којих би стајао Иран или чак од директних напада. Америка не жели да интервенише у региону. Она не жели да се прекине доток нафте, али такође не жели да Иран прошири свој утицај. Није сигурно да Вашингтон може да обезбеди сва три аспекта. С друге стране, Иран такође жели да испуни све ове аспекте.

Као прво он жели да Сједињене Државе значајно смање своје присуство у Персијском заливу. Пошто је присуствовао интервенцијама против Ирака и једне против Авганистана, Иран је свестан америчке снаге и начина на који се амерички политички сентимент може променити. Иран је искусио ту промену од Џимија Картера до Роналда Регана тако да зна како ствари могу брзо да се преокрену. Техеран види да су Сједињене Државе у Персијском заливу повезане са америчко-израелским прикривеним операцијама и кампањама дестабилизације и то сматра непредвидљивом опасношћу по своју националну безбедност.

Друго, Иранци желе да буду признати као водећа сила у региону. Ово не значи да желе да окупирају директно ни једну нацију. То значи да Иран не жели да Саудијска Арабија на пример представља војну претњу по Техеран.

Треће, Иран жели реструктурирање прихода од нафте у региону. Како ће ово формално бити учињено - било допуштањем иранских инвестиција у арапске нафтне компаније (са могућношћу финансирања земље домаћина) или неким другим средствима - је небитно. Оно што јесте битно је да Иранци желе већи удео у регионалним огромним финансијским изворима.

Сједињене Државе не желе сукоб са Ираном. Иран не жели конфликт са Америком. Ниједна страна није сигурна на који начин би се такав конфликт одвијао. Иранци желе да продају нафту. Американци желе да Запад буде у могућности да купи нафту. Питање које се поставља гласи да ли Сједињене Државе желе да гарантују проток нафтне путем војних средстава или путем политичког прилагођавања земљама које могу да угрозе проток нафте – наиме Ираном. То у једну страну поставља два питања. Као прво, могу ли САД веровати Ирану и као друго могу ли да живе са повлачењем америчког протектората са Арабијског полуострва, препуштајући старе савезнике?

Када слушамо реторику америчких и иранских политичара тешко је замислити њихово међусобно поверење. Али када се сетимо америчког савезништва са Стаљином или Маом или сарадњу исламских република са Совјетским Савезом, уочићемо да се не можемо поуздати у реторику. Нације следе своје националне интересе и док ти интереси никада нису вечити они могу бити суштински. Из чисто реторичке тачке гледишта није увек лако рећи која страна је маштовитија. Биће тешко успоставити савез између великог сатане и оснивача осовине зла, али и теже ствари су биле превазилажене.

Ирански примарни циљ је безбедност од Сједињених Држава и могућност продаје нафте по већем износу. (Ово би укључило слабљење санкција и поновно дефинисање како се профит од нафте дели у региону.) Сједињене Државе за свој примарни циљ имају приступ нафти и контролисане цене које не захтевају америчку војну интервенцију. На тим основама ирански и амерички интереси нису тако удаљени једни од других.

Арапски фактор и могућност за прилагођавање

Кључно питање у овом сценарију је будућност америчких односа са државама Арабијског полуострва. Било који договор између Ирана и Америке на њих утиче на два

О могућности америчко-иранског споразума

Пише: Џорџ Фридман
среда, 25 јануар 2012 21:29

начина. Као прво смањење снага Сједињених Држава у Персијском заливу захтева од њих да се прилагоде Ирану што је тешко и можда дестабилизујуће по њих. Друго, промена у финансијским трансакцијама ће се негативно одразити на њих и то вероватно неће остати на томе. Током времена Иранци ће користити своју ојачалу позицију у региону како би наставили са притиском који би им омогућио додатне концесије.

Увек постоји опасност у напуштању савезника. Остали савезници могу, на пример, да се осећају угрожено. Али овакве ствари су се дешавале и пре. Напуштање старих савезника из разлога националних интереса није нешто што су измислиле Сједињене Државе. Није очигледно да је могућност да новац иде директно Саудијцима пре него Иранцима прихватљивија.

Главно питање за Сједињене Државе је како Иран може бити обуздан. Проток новца ће оснажити Иран и стога ће он можда тежити да прошири свој утицај изван зоне коју САД могу да толеришу. Међутим, постоје потенцијални начини. Као прво, САД се увек могу вратити у регион. Иранци не сматрају Американце слабима, већ више на њих гледају као на непредвидљиви фактор. Изазивање Сједињених Држава након што је Иран постигао свој историјски циљ није вероватно. Као друго, без обзира колико Иран јача, он је далеко иза Турске на сваки начин. Турска није спремна да игра активну улогу у балансирању иранске моћи, али за време док Иран консолидује своје позиције Турска ће постати сила која ће представљати противтежу Ирану и која га коначно може спутати. На крају, споразум ће доћи до степена када обе стране профитирају чиме се јасно ограничава ирански утицај - граница која је у интересу Ирана с обзиром на то да и он профитира од договора.

Геополитике воде у једном смеру, идеологије у сасвим другом. Могућност међусобног поверења представља сасвим трећу ствар. У исто време, Иранци не могу бити сигурни у то шта су Сједињене Државе спремне да учине. Американци не желе да иду у рат против Ирана. Обе стране желе проток нафте и ниједној страни није битно нуклеарно оружје онолико колико се претварају. Коначно, нико други није битан у овом договору. Израелци нису тако непопустљиви према Ирану колико се то чини, нити ће Сједињене Државе слушати Израел по питању ствари које су кључне по глобалну економију. На крају, осим нуклеарног оружја, Израел нема толико спорова са Ираном.

Не би ме изненадило да Сједињене Државе понуде директне преговоре, нити да откријем да се изјаве Клинтонове не могу шире прилагодити. Не сматрам, такође, да ће Иран пропустити шансу за историјском трансформацијом своје стратешке и финансијске позиције због идеологије. Они су превише цинични за тако нешто. Велики губитници

О могућности америчко-иранског споразума

Пише: Џорџ Фридман
среда, 25 јануар 2012 21:29

биће Саудијци, али чак и они могу доћи до договора који ће, упркос томе што ће бити мање задовољавајући него оно што имају сада, бити сасвим прихватљив.

Постоји много препрека које стоје пред таквим договором од идеологије и неповерења до унутрашњих политика. Али с обзиром на то да је чвор везан у региону, гласине о томе да су преговори на видику, не представља изненађење. Сирија можда неће поћи путем којим Иран то жели, а Ирак сасвим сигурно не иде путем којим Сједињене Државе желе и многи бракови су склапани на непостојанијим основама.

(Стратфор, 24. 01. 2012)

Са енглеског превео: Владимир Јевтић